

AANTAL GEVANGENEN

Het loont de moeite, nog even naar Billigs cijfers te kijken. Opvallend is hun groei, maar zij tonen twee afwijkingen: van augustus '42 tot december '42 daalde het aantal gevangenen van 115 000 tot 88 000 en van januari '45 tot begin maart '45 daalde het van 750 000 tot 600 000. Beide dalingen staan in verband met de gebeurtenissen die wij eerder aangaven en die onze fase-indeling bepaalden: tot eind '42 gold voor de behandeling der gevangenen het voorschrift '*Vernichtung durch Arbeit*' en in de eerste maanden van '45 gingen honderdduizenden gevangenen te gronde bij de evacuatie-transporten, door de epidemieën en door het extreme tekort aan voedsel.

Wat zich in die noodlottige maanden december '44-mei '45 afgespeeld heeft, komt, gelijk gezegd, pas in deel 10 aan de orde, maar op de eerste twee fasen van de geschiedenis der concentratiekampen tijdens de oorlog willen wij nu dieper ingaan: de fase waarin de '*Vernichtung durch Arbeit*' nagenoeg zonder restrictie plaatsvond, en de fase waarin door Himmler beperkte verzachtingen van het lot van de meeste gevangenen toegestaan waren omdat hij zich was gaan realiseren dat zij in een tempo stierven dat onvereenigbaar was met de eisen van de Duitse oorlogseconomie en trouwens ook met de eisen, voortvloeiend uit de economische taken welke het SS-complex zelf ter hand genomen had.

'SS'-ondernemingen

Eerder in dit hoofdstuk vermeldden wij dat vóór de oorlog drie ondernemingen opgericht waren die tot het SS-complex behoorden: de *Deutsche Erd- und Steinwerke GmbH* (productie van granietblokken, bakstenen e.d.), de *Deutsche Versuchsanstalt für Ernährung und Verpflegung* (kweken van specerijen en kruiden) en de *Deutsche Ausrüstungswerke GmbH* (productie van meubelen). Wij wezen er toen ook op dat de granietblokken en bakstenen van de *Deutsche Erd- und Steinwerke GmbH* bestemd waren voor de openbare werken die in het Derde Rijk uitgevoerd zouden worden; de bedoeling was dat zij vooral ook gebruikt zouden worden voor de gigantische nieuwe bouwwerken die in Berlijn, München, Neurenberg en Hamburg moesten verrijzen, een en ander goeddeels volgens de ontwerpen van de architect die Hitlers voorkeur had: Albert Speer.¹ Vooral aan het graniet besteedde Speer aandacht: ook de plaats van het concentratiekamp

¹ De meeste van die bouwwerken zijn niet tot stand gekomen. Men moet wel aannemen dat van de door gevangenen in de eerste jaren uitgehouwen granietblokken veel gebruikt is bij de aanleg van de Duitse *Autobahnen*.